

LÁTOGATÁS FUKAZAVÁNÁL

Jól tudom, a Nagyvilág olvasóinak nem kell bemutatni Fukazava Hicsirót, hiszen ebben a folyóiratban jelent meg annak idején a Zarándokének, s aki olvasta, megérezte, hogy Fukazava nemcsak Japán, de korunk egyik legjelentősebb írója. Az elmúlt években megjelent két kötet, s Tőkei Ferenc kitűnő tanulmánya elmélyítette az író iránti lelkesedésünket. Méltatásra sincs tehát szükség. Be-lőlem mégis kikíváncozik néhány szó.

A Zarándokének rám is, mint a legtöbb olvasóra, sokkszerűen hatott: Fukazava fekete madarai befészkeltek magukat az én mellkasomba is, melyben addig csak a Tisza-kanyarok seregélyei röpködtek, s gyermekkorom ereszeiről a fecskék, és a nagykorúságot egyes-egyedül a dosztojevskiji sas szárnyterpeszkedése jelentette. Álmatlanul forgolódtam a kollégiumi vaságyon, és reggel már azzal a rögeszmével tartottam a fejemet a vízcsap alá, hogy a Zarándokénekből filmet készítek, ha addig élek is.

Éveken át hurcoltam magamban Rin asszony legendáját, érlelgettem a film képsorait, meg a bátorságot; mígnem egyszer végre útrakerekedtem, hogy beszéljek az íróval Japánban. Az én itthoni fejemmel nem is gondolhattam, hogy ez az út milyen tekervényes.

Amilyen jól ismerik Tokióban Fukazava világirodalmi rangját, olyan kevésbé sejtik tartózkodási helyét. Különös találgatások keringenek körülötte. Valaki azt mondta, a Medve folyó környéki erdőkben él, másvalaki Kóshura, a szülőhelyére gyanakodott, mások szerint hátat fordított a világnak és Hokkaidó hegyeiben bujkál; hivatalos helyen pedig kerek percc kijelentették, hogy Fukazava nem tagja az Írószövetségnek, ezért azt sem tudják, egyáltalán tartózkodik-e valahol...

Tanácsatlan lettem. Vendéglátóm, Shinobu, hogy helyrezökkentsen, karonfogott és elvitt a *Fujihoz*. A Fujiyama csodálatos hegy. Kétlábon járó szavaimmal meg se kíséreltem leírni. Nemcsak ránézésre édestestvére az Ararátnak, de ugyanúgy ontja magából a legendákat is; s ha tövében állva fölemeled a fejed, csakugyan valami isten néz a szemed közé.

Úgy látszik azonban, hiába trónolt ilyen fenségesen a Fujiyama, lábainál rettenetes dolog történt. Yukio Mishima öngyilkos lett, harakirit követett el. Egész Japán megrázkódott. A televízió csatornái és a magazinok lapjai elvörösödtek a vértől. Santory-whisky reklámok között láttam Mishima karddal levágott fejét. Nem akartam hinni a szememnek: szakértők siserahada értékelték, milyen mértékben felelt meg Mishima tette a harakiri klasszikus követelményeinek. Katonák, színészek, politikusok és egyéb lélekbúvárok hadonásztak a tv-skatulyákban. Előbb vitatkoztak, aztán egyetértettek: a harakiri klasszikus volt, mert Mishima feje nem bukott előre a fájdalomtól. Pedig – fejtegették a mindent túlélők szenvtelen okoskodásával – a kard hasítékából kiömlő vér megingathatja az ember önuralmát, Mishima azonban nyugodt maradt, ezt az arcot nem torzította el semmiféle fájdalom. Íme, a fej! Szemből, oldalról, közelről, ahogy tetszik! Másodpercek töredékei után jöttek újra a harsonázó reklámok, a slágerfesztiválok szívárványos örvénylése, szűzes dalok a cseresznyevirágról, szerelmes sóhajtozásokról, tudomisé-mikről; egy konfettivel telehintett világ, majd a szokásos időjárásjelentés. Igazán nem kellett vájtfülű magyarnak lenni, hogy ebből a ricsajos elhallgatásból megsejthessem Mishima öngyilkosságának emberi-politikai súlyát. A japánoknál viszont azt a különös dolgot tapasztaltam, hogy az ilyen összevissza műsorokat nem képrejtvényként szemlélik, hanem többnyire szóserint elhiszik, amit a televízió mond nekik. Földúltan siet-

tem Shindo Kanetóhoz, hallgató barátomhoz, a nálunk is jól ismert Kopár sziget rendezőjéhez, és arra kértém, mondjon valami biztatót egy kizöklent kelet-európainak.

Megtudtam tőle, hogy Mishima valóban nagy író volt, és ebből következett az öngyilkossága. A Nobel-díj várományosa volt. Fukazava után — noha más oldalról — talán ő látott a legmélyebbre. Nemcsak kérdezett, válaszokat is keresett, s bármennyire az irodalomból indult is, el kellett jutnia a politikához. Halála előtt néhány perccel beszédet mondott az Önvédelmi Erők tisztjeinek. Kijelentette, hogy a japán függetlenség végveszélybe sodródott, s ennek a kiszolgáltatottságnak Japán katonai védtelensége az oka. Japán az legyen japán! — ezek voltak Mishima utolsó figyelmeztető szavai, aztán véleményét szertartásos öngyilkossággal szentesítette.

En mégis úgy gondolom — magyarázta Shindo —, Mishimában egyetlen császár lakott, s az nem a politika császára volt, hanem az irodalomé. Megrendítő sorsából elsősorban a japán irodalom helyzetére lehet következtetni. Nem azért mondom ezt, mert Mishima eltévedt a politika útvesztőiben, pedig hát ez nyilvánvaló: a kultúra néven Japánra zúduló idegen és hazai moslékot nem lehet föltartóztatni bombákkal, rakétákkal, fegyverkezéssel, hiszen a humán kultúra a fegyverek fennhatóságát ugyanúgy nyögi, mint az üzletét vagy a politikáét, ha már ezt a szentháromságot így önkényesen szétválasztjuk. A fontos inkább az, hogy Mishima éveken át készült erre a harakirire. Edzette magát testileg, lelkileg, és márciusban már pontosan tudta, hogy novemberben mikor és hogyan hajtja végre. Ilyen tudatos és állhatatos önpusztítást nehezen tudok elképzelni egy politikus-alkatról. Mishima íróemberként végzett magával, mint Akutagava vagy Hemingway. De Fukazava él! Elég okunk van félni őt. Egyik írása után majdhogy fejét nem vették. Egészen biztos, hogy él és dolgozik valahol. Ha nem így lenne, azonnal éreznénk a hiányát.

... Végül, követségünk segítségével, egy ismeretlen telefonáló révén, krimibe illő fordulatok után rákanyarodtunk egy szántóföldek közötti dűlőútra, rozoga kőhidnál kísérőink kitessékelték bennünket kocsijukból, aztán gyalog baktattunk utánuk. Körös-körül elszórt parasztházak veteményes kertekkel, gyöngye ágú fákkal, a csángóknál, Setét-patakán, a Hidegségben láttam ilyen házakat. A nyers föld színe pedig a Tilalmasi-tanyák földjeire emlékeztetett, csak a szántás nem volt olyan vastag.

Az egyik tanyaudvaron épp szerszámaikat tisztogatta egy kuporgó parasztember. Mielőtt elhaladtunk volna mellette, kísérőink megálltak a közelében. Gondoltam, eltévedtünk, s megkérdem az utat. Brueghel arca rémlett föl előttem, mikor ez az ember fölnézett és föltápáskodott a föld szerszámai közül. Ő volt. Mély főhajlásokkal köszönések és bemutatkozások kezdődtek. Fukazava, nekem, európainak kezét nyújtott. Ismerem a szerszámokhoz idomult kezét, apámé is ilyen: a tú már mindenképpen kicsúszik az ujjak közül, s a ceruza is csak akkor marad, ha rágémberednek az ujjak. Leporolta magát, és karjával körbemutatott a szegényes udvaron.

— *Yosutebito desu* — mondta különös, keleti csöndességgel, mint aki nyakkendőm előtt mentegetőzik; amit pedig kizárólag az ő tiszteletére kötöttem föl, annyira fulladozok tőle.

Yosutebito desu — azt jelenti japánul: menekült vagyok, menekülésben élek. De ha Shinobu nem segített volna a fordításban, akkor is megértettem volna Fukazava tekintetéből. Hangsúlyából hiányzott a valakit vagy valamit vádló él, így a *yosutebito* jelenthetett fizikai fenyegetettséget és önként vállalt kitaszítottságot egyszerre.

Fukazava háza semmiben sem különbözött a környékbeli épületektől. A szobában egyszerű bútorok, férfias rendetlenség, néhány fontos könyv, egyszóval bár-

melyik parasztházba beillő tárgyak fogadtak. Nem a nagy író népi hangulatú rezidenciájába érkeztem, hanem egy hiteles világba, ahol minden tárgyat szükségessége hitelesít. Mint ahogy személyétől, úgy környezetétől is idegen mindenféle alakoskodás: nem játszik hűségcsódot. Író és népe egylélegzetű. Elvászthatatlan, mint az ember és öntudata.

Azon tűnődtem, hogy nálunk a nagyokosok már rég homlokára ütötték volna a vidékiség bélyegét. Ott pontosodott bennem a pesti provincializmus, melynek szellemében eleink telecsapkodták egymás homlokát különféle bélyegekkal, ahelyett, hogy a dolgukat végezték volna.

Fukazava természetesen nem azért a legnagyobb élő japán író, mert földet művel, de azt gyanítom, azért művel földet, mert ő a legnagyobb élő japán író. Fukazava nem szokott vallani az elkötelezettségről, hanem igyekszik gondolatait egyetemes érvényűvé tágítani, és vállalja ennek következményeit: a kimondás kényszerét, az élni-kell-kényszerét ugyanúgy, mint a mélyen életveszélyes yosutebito-létet.

Egész nap beszélgettünk.

Előhozakodtam régi rögeszmémmel, elmondtam a Zarándokének alapján tervezett film képsorát. Figyelmesen hallgatott, én meg szorongva vártam megjegyzéseit. A szorongásra minden okom megvolt, mert a tervezett film csöppet sem tiszteli az eredeti mű jeleneteit, széttördeli és újrateremti azokat, hogy a műfajváltás ellenére hű lehessen a regény lényegéhez. Bőszítő vállalkozásomra népmesei választ kaptam: Fukazava levette a polcra a könyvet, és átnyújtotta.

– Ez a könyv mostantól a tiéd. Azt csinálsz vele, amit akarsz. Örülök, hogy olyan országba kerül, ahol értik az emberi szót. És örülök, hogy elhozta nekem ide Magyarországot. Mert tudod, lefordították a Zarándokéneket talán negyven nyelvre, rengeteg tanulmányt és elemzést juttattak el hozzám, de te vagy az egyetlen, aki Rin asszony legendáját nem japán folklórtörténetnek fogad föl, és ki mered mondani, hogy a Zarándokének minden külső jel ellenére az emberen belül játszódik. Tíz évig írtam ezt a könyvet, addig én voltam Rin is, Tappai is, a Narama madarastul, minden. Mostantól te leszel.

Bizalma jelül megnyílt. Még írói műhelyének néhány titkába is beavatott; keresztül-kasul vezetett a Zarándokének térképeken nem található hátszágán. S csendes szavai egészen közelembre hozták az ember és műve közötti különös, elemi azonosságot, amelyet ennyire életreszólóan addig csak Szervátiuszék kolozsvári műtermében éreztem.

Egyszer talán alkalmam lesz leírni ezt a beszélgetést elejétől végéig; hátha mellem szegődik a szerencse, s fölbredek értetlenségemből, mely filmterveim elutasítása után egyre makacsabban rámtelpszik. Addig is, amíg föllélegezhetek, hadd mondjam el, hogyan alakult a Fukazavával való beszélgetésünk vége.

Vacsorával kínált. Sokfélét tálalt: szójalevest, sülteket, salátákat, gyümölcsöket, s az alacsony asztal közepére egy nagy tál gőzölgő rizst. Ettünk, ejtőztünk, szakét iszogattunk.

– Tudjátok-e, mi az én legnagyobb titkom?... Nézzetek az asztalra: amit itt láttok, minden nálam termett. Láttam kisarjadni a növényeket, figyeltem kedvetlenségüket, ha tűzött rájuk a Nap, kókadásukat, ha könyveket bogarásztam, zsendülésüket, mikor vizet kaptak. Ismerem valamennyit, némelyikre még évek múltán is emlékszem, néha jobban, mint a testem változásaira. Tudom, mit gondoltam, mikor kapálgattam őket. Közöm van hozzájuk, és a föld lett a szövetségese. Talán ezért hiszem azt, hogy nem vagyok egészen fölösleges. Mondhatnám, Mishimának

kevés valódi köze maradt a világhoz, készen tették elé az ételt, meglehet, ezért is lett öngyilkos. A fa is kidől, ha gyökerei meglazulnak.

Később azt találgattuk, tudunk-e még tarlón futni mezítláb. Kérdezte, Európában gerincesek-e a szegényemberek, hajlítható vagy törékeny-e a csigolyájuk. Valamilyen alma formájú, de körteízű gyümölcsöt rágsáltunk. Fukazava büszke volt erre a gyümölcsre; ő nevelte a fáját. Eszembe jutott, hogy az én körtefám is termett már. Elmondtam hát, mi történt, mikor nemrég meglátogattam nagyanyámat: ült kézzel tapasztott szobája közepén, kikívánczó fogát madzaggal a kilincshez kötötte, úgy várta, hogy megérkezzek, és lenyomjam a kilincset. Mikor beléptem, sürgött-forgott, kitépett fogát a tűzhely hamujába dobta, az ínyéből kiserkenő vért mellé köpte. Kutacssal friss hamut kotort, úgy temette el a fogát, parazsas hamuval. Engem csak ezután köszöntött; kabátujjamba kapaszkodva a stelázihoz vonzolt. Emelj föl – mondta, s hónaljánál fogva fölemeltem a fejem fölé. A legfelső polcon ott volt két színezett körte. Mikor nagyanyám levette őket, szétmállottak a kezében. A szeme megtelt könnyel: elkéstél fiam, elkéstél! Ez lett volna annak a körtefának az első termése, akit te ültettél! Egész télen át őriztem, hogy ha jössz, érezd az ízt, de az isten beleeresztette a fagyot. Hova tör téged a nyavalya azzal a filmezéssel, mikor annyira várlak!... Aztán a két körtét is a hamuba lökte, azt is eltemette, s vigasztalhatatlanul dőlt az ágya végére, úgy siratta az én „elbitangolt”, kiszakadó életemet.

Aztán előkerült egy öreg gitár, Fukazava csakugyan mesterien játszott rajta, és élenekelte a társaságnak a Zarándokénekekben előforduló dalokat. Nekem is énekelni kellett; kedves népdalainkból választottam néhányat: Elindultam szép hazámból... Repülj madár, repülj... Elmegyek, elmegyek... Imhol kerekedik egy fekete felhő... Madárka, madárka... Oroszország nem jó helyt van...

Fukazavának nagyon tetszetek a dalok, és érdeklődött a szövegük iránt. Szegény Shinobu talán beleöszült volna a fordításba, ha nem szeretné népdalainkat ugyanúgy, mint mi, s ha az előző években nem barangolta volna be velünk fél Magyarországot, s még annál is többet, a Tiszától Gyimesig, hogy eredetiben hallhassa őket. A fordítás már kézzel is, lábbal is történt, de úgy látszik, jól sikerült. Fukazava megértett a hosszú út porából vett köpenyegtől a kerekedő felhőben tollászó hollóig mindent.

– Milyen különös – mondta –, mind a hat népdal yosutebito-ének. Dallama szerint is, szövege szerint is. Úgy látszik, a menekülés vágyát is örököljük, mint a gondolkodásra való hajlamot, és mintha ismereteinkkel együtt gyarapodna bennünk. Elég, ha egyszer megkérdi magától az ember, élhet-e anélkül, hogy szükség lenne rá. Márpedig ez a kérdés bárkiben fölmerülhet anélkül, hogy elveszítene a fejét. Rin asszonyban is, azokban is, akikben ezek a népdalok megfogantak, meg mibennünk is. Mishima is menekülni akart. Nem álmodott forradalomról, mint én, tehát nem kellett menekülnie, mégis menekülni akart. Az ő esetében sem a nemzeti-vallási sajátosság a fontos, hanem az emberi szokás. Megértem őt, jó író volt, nagyon sajnálom. Bár – ha szabad ezt mondani – tőlem idegen az ilyen hangos öngyilkosság; egyáltalán mindenféle hangosság, a halálé is... Eppen olyan könyvet írok most, melyben egy ember az észrevétlen halál lehetőségét keresi, ismeretlen barlangok mélyére indul, ahol még a csontjait se találhatják meg, és csak a legcsöndesebb hiányt hagyja maga után. Nehogy félreérts; Japánra még nem rogyott rá az ég: a kiegészítés még nem feltétele az élvemaradásnak. Úgy hallom, Európa némelyik országában, és főképp Amerikában, nagyobb veszélyben van a gondolat, mint Japánban. Sajnos, lezárt társadalmakban előbb-utóbb önmagunk tehe-

tetlensége ellen fordul a haragunk — amit a fiatal Marx egyszerűen szégyennek nevez.

Az is valami, hogy, jobb híján, küszködünk szégyenünkkel. Jó volna, ha ti sem adnátok alább, ott Európában.

Az író végül szóttas kendőből kicsi batyut formált, s abba almaszerű körtéket rakott az útra. Én egy lemezt ajándékoztam neki, Bartók Zenéjét húros, ütőhangszerekre és cselesztára. Mindent megköszöntem, mielőtt nekivágtunk volna az éjszakai szántóföldeknek, s köszönöm most is. Találkozunk-e még, nem tudom. Reménykedem. Igaz, mióta hazajöttem, egyre vidámabb és egyre furcsább filmek születnek a filmgyárban. A Zarándokének nem tud hasonlítani ezekhez, félek nem is akar. Egyelőre még nem nyújtottam be a forgatókönyvet, mert időnként úgy érzem, eldöntene az esetleges visszautasítás. Leginkább azonban bizakodom, hiszen filmművészetünkre úgy hathatna a Zarándokének, mint egy jól időzített lélegzetvétel.

Azt sem tudom, kiderül-e ebből a rövidke írásból, milyen nyomot hagyott bennem a Fukazavával való találkozás, ezért a biztonság kedvéért kimondom: mély nyomot hagyott, mint a halántékomba vágódó repesz.

Házában nagyon jól éreztem magam. A szavakat úgy érthettem, amint mondták. Az igazságot nem a kimondott szavak ellenében kellett keresnem.

KÓSA FERENC

(Megemlíteném, hogy az itt következő Fukazava-fordítás Itomi Shinobunak, az Eötvös Loránd egyetem japán hallgatójának első magyar nyelvű munkája, amely egy hosszabb lélegzetű munka ujjgyakorlataként, de még nem önállóan, hanem Belia Anna fordítói segítségével és a fenti sorok írójának lelkes kontárkodásával készült. K. F.)

Linh Chi (Vietnam): Hanoi lány

STEAK-STORY AVAGY A HÚSSÜTÉS HÉTKÖZNAJAI

Hat éve már, hogy földet művelek. Művelem a földet, mert olyan zöldséget akarok enni, amit magam természettem. Mikor elkezdtem bajlódni a Szeressmezővel, különös jelenséget fedeztem föl: az égett füvek hasonlíthatatlan illatát. A jóhírű illatszerek is csak pillanatokig kellemesek, mikor megszokja őket az ember, legtöbbször émelyítenek. Épp ezért nem túlzás, ha azt mondom, az égett füvek titka zaklatóbb, mint a legelőkelőbb illatszereké. Amikor égett fűvet említek, nem a frissen kaszált zöld sarjúra gondolok, hanem a napon megszáradt, elégett széna illatára. A széna hűségesen lángol, s kedves hangon muzsikál, mikor ég. A füstje meg felhőfehér. Egyszóval kellemes illata van, kedves muzsikája, szép füstje, és még a föld is ettől tisztul meg leginkább. Elgondolkasztató, hogy hat éve vesződök a földdel; mégiscsak most döbentem rá a fű titkára; vagyis meghalhattam volna anélkül, hogy tudnék róla.

Az illat fontos, árulkodik a pecsenyéről. Néha már a hús illatával jóllakik az ember, s ha ráadásul még a húst is meg akarja enni, az illat összetorlódik az ízzel és leronthatja egyik a másikat. A hús ízét a melléttett zöldségtől érezzük igazán, s a pecsenye is azért finomabb a szabadban, mert illatából sokat elvisz a szél.

Az ember megsüti a húst, hogy megegye – az illatával nem sokat törődik. De megsütheti azért is, hogy megsemmisítse. Így tesz például, ha meg akar szabadulni egy holttesttől.

Fölfalathatná madarakkal, hagyhatná, hogy természete szerint porladjon el; az indiai Gangesz folyóban állítólag leúsztatják, hogy rágják szét a halak, hogy elenyésszen. A csontok a folyó mélyére süllyednek, egyre gyűlnek, egymásra rakódnak. Ha tengerbe dobjuk, addig marja a só és addig mardossák a halak, míg szétmállik ott is. Akár tűzbe, akár vízbe tesszük, a hús megsemmisül, de a csont ellenáll.

És ezeket a kitartó csontokat istennek hívjuk.

És őrizzük, féljük, vigyázzuk őket, és imádkozunk hozzájuk.

Milyen átlátszó alakoskodás, hogy halottainktól így szabadulunk meg! Ha az embert földbe temetik, úgy mondják, ötven-száz év múlva földdé válik, tehát száz évvel a halálunk után még a nyomunk is elvész.

De megszabadulni az emberi hústól ötven év se kell, ma már két-három óra is elég. Külön intézmény van erre, úgy hívják krematórium, ahol teketória nélkül eltüntetik. Mindez állítólag hat-tízezer yenbe kerül.

Azokon a vidékeken, ahol nincs krematórium, kijelölnek egy alkalmas helyet, és ott ki-ki elégetheti a halottait. Ezt a teendőt általában a hozzátartozók vagy barátok végzik. A holttest máglyán való elégetéséhez állítólag egy nap és egy éjjel

szükséges. Azt mondják, az égett emberhús szaga fojtogató, akár az égett körömé. Hasonlít az égett haj szagára is, de inkább az égett körömére.

Úgy hírlík, hogy az ember esetében nem is olyan egyszerű az elégetés. Különös fortélyok keletkeztek az idők folyamán, és még az egyszerű ide-odafordításhoz is elégtelen az igyekezet, higgadt szakértelem szükséges, különben némelyik rész a végén ránkmarad. Mikor az égetés módjairól, leleményeiről hallok, igen-igen meglepődöm.

Hallottam pedig ezekről a nigatai Szadó-szigeten, annak is a Kaifunak nevezett vidékén, Ryótsutól Aikavába menet, és onnan is északra a tengerparton, közel a Szovjetunióhoz, ott, ahol a madár sem jár. Egy nyarat töltöttem azon a környéken. Aikavából autóbusszal félnapi járásra, a hegyek mögött van egy Szeki nevű falu, közelében áttetsző a tengervíz, úszkáltam ott, aranykeszegekkel, naphalakkal találkoztam. Egyszer, a parttól nem is olyan messze, halsereg közeledett felém súlytalanul, önfeledten; a halak, amint észrevettek, gyanakvás nélkül épp hogy csak irányt változtattak, folytatták útjukat a szemem előtt, fegyelmezett sorokban, mint ahogy a forgalom hömpölyög néha az útkereszteződésben, felejthetetlenül. A sziklákra nagy csigák tapadtak. Tíz-tizenöt év telt el azóta, bizonyára sokminden megváltozott.

Szekiben is jól ismerik az emberi hús elégetésének fortélyait, tudják, hogy a máglya magában gyarló, tökéletlen munkát végez. Mondogatják is, ha nem viselik eléggé a tűzben égők gondját, a fenék-hús bizony nyersen marad, akkor aztán hogy temetik el... Kellő tisztelettel égetik el a halottaikat, külön helyen, s égetés közben többször odamennek megpiszkálni, átfordítani, hogy a még egyben lévő részek hamuvá éjjenek. Derékból meg-meghajolva ilyeneket mondanak:

- Éltedben vigyáztál rám, segítettél engem.
- Szépen égetlek, hálás fiad vagyok.

Ennek az a jelentése, hogy szépen égetni: igaz cselekedet. Mindezt pedig gondosan, alaposan kívánatos végezni. A halat vagy a húst, amit megeszünk, nem szabad agyonsütni, sem pedig sületlenül hagyni; de az embert addig kell égetni, míg semmivé nem lesz.

Most pedig azt mondom el, ami a múltkor a kófui krematóriumban történt. Délután háromkor egy holttestet vittek oda, hogy elhamvasszák. A temetői szertartás egytől kettőig tartott, ezért a társaság csak három óra körül ért a hamvasztóhelyhez.

– Na tessék, fogjon hozzá, kérem! – szólal meg a halott mellett egy főember a kísérő társaságból.

– Mit gondol, kivel beszél?! – mondja a krematórium képviselője, akinek szemlátomást az volna a dolga, amire kéri. Az arcát nem lehet tisztán látni, mert ellenzős sapkája mélyen a szemébe van húzva. A szakála is bozontos, csak a szeme villog, meg a szája mozog a sűrű szakállban.

Mire az emberek a krematóriumba érnek, a sírás meg a sok mászkálás elfájtja őket.

– Gondolom, maga itt a halottégető!? – fortyan föl valaki a halott-kísérők közül, s közben az jár a fejében: micsoda furcsa kérdés, nem elég, hogy halottunk van, hurcoljuk ide-oda már három napja, testileg, lelkileg kikészülünk...

A kalap-szem-száj ember fölemeli a hangját s a mutatóujját:

– En állami alkalmazott vagyok. Állami alkalmazott délután ötig. Most három óra van, mire elkészülne, már félhat lenne, ezért ma már nem vállalom.

Mikor kimondta, hogy állami alkalmazott, eszembe jutott, a sintérek is így

a szemükbe húzzák a sapkát, és fekete szemüveget viselnek, hogy ne lássák az arcukat.

Hiába, az állami alkalmazottaknak megszabott a munkaidejük. Ha munkaidőn túl is dolgoznak, több fizetést kellene kapniuk. De ez, úgy látszik, a krematórium törvényei szerint nem lehetséges.

A halottkísérők már annyira elfáradtak, hogy meghökkentő dolgokat kezdtek mondani:

– Ha itt hagyjuk ezt... így... holnapig, füstbe megy az esti tor.

– Mit érdekel engem, üljék meg a tort a csontok nélkül – mondja a villogó szemű állami alkalmazott és csak a szakálla mozog.

– Hát ez szörnyű! – méltatlankodnak a halottkísérők, s kórusban hüledeznek.

– Tor a csontok nélkül?! Ki látott még ilyet!

Öszhajú, kefefrizurás öregúr lépett elő békítő szándékkal:

– Na, na, na, na... Igen tisztelt mester úr, kérem szépen – hajolt meg mélyen a villogó szemű, sapkát viselő állami alkalmazott előtt. Az öregúr úgy maradt lehajtott fejjel, oldalra sandított, kezével arrébb tuszkolta a főembert, s odasúgta neki:

– Bízva csak rám, majd én elintézem.

– Mélyen tisztelt mester úr, kérem szépen – környékezte meg az öregúr ismét a villogó szemű állami alkalmazottat, és a kezében némi papírfélt gyűrögetett. Motyogva közeledett az állami alkalmazotthoz, mígnem egészen a közelébe férközött. Néhány pillanat múlva a villogó szemű állami alkalmazott fennhangon megszólalt:

– Hozzám hiába jönnek polgármesterek, vagy akár miniszterek, én hajthatatlan vagyok. De ma rendkívüli nap van, megcsinálom.

A halottkísérők meglepődtek, mintha isten teremt volna a pokolban, a villogó szemű állami alkalmazott egész lényéből fényesség sugárzott.

– Indulás! – szólt ki a villogó szemű állami alkalmazott a sapkája alól. Kinyílt a kemence ajtaja, és a deszka, amin a halott feküdt, lassan megindult befelé. Mikor a halott becsúszott a nyíláson, az ajtó bezárult.

– Indulás! – ismételte katonásan az állami alkalmazott, akinek csak a szeme látszott ki. A kazánból öblös hang hallatszott, belobbant az olaj. Végre aztán, öt óra utánra a halott húsa elégett, csak a csontja maradt. A kísérők a csontokat urnába helyezték, majd föltették az oltárra, és sebtében imádkozni kezdtek. Úgy vélték, még hazavitel előtt is illendő a csontokhoz imádkozni. Az ima mormolása közben a villogó szemű állami alkalmazott kezdett lerámolni az oltárról, és így zsörtölődött:

– Ha ti végzitek a dolgokat, én is végzem a magamét.

A zsörtölődés és a mormolás szólamai összeolvadtak, ilyenformán:

– NANMAIDÁ, NANMAIDÁ, ti végzitek a dolgokat, NANMAIDÁ, NANMAIDÁ, én is végzem a magamét, NANMAIDÁ, NANMAIDÁ... (Aholis NANMAIDÁ – nagybetűvel a halottkísérők imáját, a kisbetűs szavak pedig az állami alkalmazott dohogását jelentik.)

A hangzavar közben leszállt az este, a hamvasztás körül ólálkodó szél is fölkerekedett, és vissza-visszaverte a pernyét, amely fojtogató volt, mint a malmokban terjengő liszt. Ne mondjátok, minden hamu egyforma, mert az emberi hamu a torokra tapad, mint a liszt, és hiába hasonlítanám az elégett füvek hamujához.

Más hamuvá ég a hús, és más hamuvá ég a fű.

ITOMI-SHINOBU fordítása